

“KIMYO FANINING O‘QITILISHINING ZAMONAVIY INNOVATSION USULLARDAN FOYDALANISH”

Asadullayeva Dilfuza Abdulmajitovna

*Surxondaryo viloyati. Qiziriq tumani
1 kasb -hunar maktabi kimyo fani o‘qituvchisi*

Annotatsiy: *Keyingi yillarda jahonning bir qator taraqqiy etgan mamlakatlari, jumladan, AQSH, Germaniya, Xitoy, Rossiya, Koreya, Buyuk Britaniya, Hindiston, YAponiya kabi davlatlarda barcha tabiiy fanlar qatorida kimyo fanini o‘qitish jarayonini takomillashtirish, nazariya va amaliyotni uyg‘un tarzda olib borish, “Bilish – tushunish – amaliyotda qo‘llash” ketma-ketligi uzviyligi asosida o‘qitishni tashkil qilish, darslarni qiziqarli tarzda olib borish va motivatsiyani rivojlantirish uchun o‘quvchi yoshi va qiziqishlariga mos tarzda tanlangan didaktik o‘yinlardan foydalanish sohalari rivojlantirishga yo‘naltirilgan ishlarda o‘z aksini topmoqda. Kimyo fanining ilmiy asoslarini chuqur o‘rgangan va mukammal biladigan avlodni tarbiyalash natijasida kelajakda ko‘plab ekologik, texnologik, oziq-ovqat va ishlab chiqarishning boshqa sohalariidagi qator muammolar o‘z echimini topishiga olib keladi.*

Kalit so‘zlar: *intellekt xarita, kontekst matnli topshiriq, metod, kompetensiya, o‘qitish, didaktika, kreativlik, aqliy harakat, idrok.*

Dunyoning deyarli barcha mamlakatlarida, jumladan kundan-kunga ilmfan, san‘at, texnika-texnologiyalar va ishlab chiqarish sohalari rivojlanayotgan yurtimizda ham, ta‘limning asosiy boshlang‘ich bo‘g‘ini sanalgan umumiy o‘rta ta‘lim maktablarida o‘qitiladigan barcha fanlar, xususan tabiiy fanlar sirasiga kiradigan, zamonaviy ishlab chiqarishning va kundalik hayotimizning asosini tashkil etadigan kimyo fanini o‘qitish jarayonini takomillashtirish, darslarda yangicha innovatsion texnologiyalar va ilg‘or ta‘limiy metodlarni qo‘llashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Keyingi yillarda jahonning bir qator taraqqiy etgan mamlakatlari, jumladan, AQSH, Germaniya, Xitoy, Rossiya, Koreya, Buyuk Britaniya, Hindiston, YAponiya kabi davlatlarda barcha tabiiy fanlar qatorida kimyo fanini o‘qitish jarayonini takomillashtirish, nazariya va amaliyotni uyg‘un tarzda olib borish, “Bilish – tushunish – amaliyotda qo‘llash” ketma-ketligi uzviyligi asosida o‘qitishni tashkil qilish, darslarni qiziqarli tarzda olib borish va motivatsiyani rivojlantirish uchun o‘quvchi yoshi va qiziqishlariga mos tarzda tanlangan didaktik o‘yinlardan foydalanish sohalari rivojlantirishga yo‘naltirilgan ishlarda o‘z aksini topmoqda.

Kimyo fanining ilmiy asoslarini chuqur o'rgangan va mukammal biladigan avlodni tarbiyalash natijasida kelajakda ko'plab ekologik, texnologik, oziq-ovqat va ishlab chiqarishning boshqa sohalaridagi qator muammolar o'z echimini topishiga olib keladi. SHunday ekan, o'quv fanlarining integratsiyasiga asoslangan ta'limiy texnologiyalarning didaktik imkoniyatlaridan foydalanish jarayonini yaxshilash natijasida o'quvchilarning ilmiy salohiyatini oshirish, ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish kimyo fanini o'qitish jarayonini yaxshilashga xizmat qiladigan eng asosiy muammolardan biridir.

Kimyo fanini o'qitish, kimyo o'qitish metodikasini fan sifatida shakllanishida rossiyalik metodist olimlardan V.N.Verxovskiy, P.P.Lebedeva, L.M.Smorgonskiy, YA.L.Goldfarb, YU.B.Xodakov, S.G.SHapovalenko, L.A.Svetkova, I.N.CHertkova, V.S.Polosina, V.P.Garkunova, N.E.Kuznetsova, D.M.Kiryushkina, G.I.SHelinskiy, M.S.Pak, O.S.Gabrielyan va boshqalar o'z hissalarini qo'shganlar. Ushbu metodist olimlar tomonidan ilk o'quv-metodik materiallar komplekslari, o'quv darsliklari, mashq daftarlari va o'qitish jarayonida qo'llashga mo'ljallangan boshqa didaktik manbalar tayyorlangan. Pedagogik texnologiyalardan ta'lim sifatini oshirish jarayonida foydalanishning nazariy va amaliy asoslarini o'rganish, ta'lim jarayonida innovatsion metodlardan foydalanish, darslarda guruhli va individual usullarni qo'llash borasida respublikamiz olimlaridan H.T.Omonov, N.Azizxo'jaeva, Z.Mamajonova, N.X.Xo'jaev, S.A.Madyarov, E.U.Eshchanov, O'.Q.Tolipov, M.Usmonboeva, M.B.Xattabovlar tomonidan tadqiqotlar olib borilgan. Kimyo fanini va uning bo'limlarini o'qitishda didaktik materiallarni ishlab chiqish va qo'llashhaqida, kimyo ta'limini samarali tashkil qilish va boshqarish usullari, kimyo fanini o'qitishda algoritmlar va dasturlardan foydalanish, kimyo ta'limini tashkillashtirish shakllari, kimyo o'qitish metodikasi fanining boshqa fanlar bilan bog'liqligi isbotladilar.

Yuqorida keltirilgan olimlar va ular tomonidan olib borilgan tadqiqotlarni tahlil qilar ekanmiz, ularda kimyo fanini o'qitish shakllari, kimyo darslarida qo'llash mumkin bo'lgan usullar va ularning ahamiyati izohlanganligini, o'quvchilar bilimni baholash bo'yicha qator qimmatli fikrlar berilganligini qo'rishimiz mumkin bo'ladi. Lekin kimyo fanini o'qitish borasida qator kam tadqiq etilgan, ushbu yo'nalishlar borligini ham ta'kidlash zarur: 1.Kimyo fanini o'qitish jarayonining psixologik asoslari etarlicha tahlil qilinmagan, aynan ana shu yo'nalishda kerakli tavsiyalar keraklicha ishlab chiqilmagan. Darsning samarali bo'lishida o'qituvchining o'quvchi psixologiyasini chuqur bilishi, uning kayfiyatiga yaxshi ta'sir o'tkazib, unda faqat ijobiy emotsiyalarni yuzaga keltirish orqari motivatsiyani oshirib, qiziqishni rivojlantiradigan texnologiyalarni takomillashtirish va yangilarini ishlab chiqib,

ulardan darslarda foydalanish lozim. 2. Bugungi kunda kimyo fanidan o'quvchilar bilimidagi bo'shliqlarni aniqlash va bartaraf etishning zamonaviy, samarali usullari kam o'rganilgan. Darsning eng asosiy qismlari hisoblangan o'tilgan va yangi mavzuni mustahkamlash jarayonida bir topshiriq doirasida ham kimyoviy qonuniyatni bilish, formuladan foydalanish, reaksiyalarni qo'llash, ijodiy qobiliyatni ishga solishga va rivojlantirishga imkon beradigan "Intellekt xarita", "Kvest", "Matnli mantiqiy topshiriqlar", "Swot-Tahlil", "Keys-Study" kabi zamonaviy texnologiyalar vatopshiriqlarni takomillashtirish. 3. Darsda mavzuni tushuntirish uchun foydalaniladigan ko'rgazmalarning va o'quvchilar uchun tuzilgan topshiriqlarning chizmasi, jadvali, rasmi ko'rinishlarini ishlab chiqish lozim [4;5-8]. Chunki aynan shunday ko'rinishdagi topshiriqlar va ko'rgazmalar xotirada uzoqroq saqlanishi va mavzuni yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Rivojlangan xorijiy davlatlarda kimyo fanining o'qitilish holati tahlil qilinganda ular darslarda ko'proq STEAM-ta'limi elementlaridan foydalanishlari aniqlandi. Bu yo'nalishda bolalarni o'qitishda ularga erkin, xuddi kattalardek munosabatda bo'linadi, turli loyihalar va ko'rgazmalar, lepbuklar tayyorlash bo'yicha topshiriqlar beriladi. Loyiha va ko'rgazmani mustaqil tayyorlash jarayonida o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishlari yanada ortadi, kreativ fikrlash jarayoni rivojlanadi.

Hozirda ta'lim jarayonida eng ustuvor sanalgan texnologiyalardan, muammoli ta'lim texnologiyasi asosan o'quvchilarga mavzularni qiziqarli tarzda tushuntirish, mustahkamlashga imkon beradi. Biroq o'quvchi bilimni tezkor va yoppasiga baholash jarayonida test usullari juda samarali sanaladi.(7;40-45). Kimyo fanini o'qitish jarayonida testlarning yangicha ko'rinishlarini ishlab chiqish, mavjud testlarni takomillashtirish, testlarni vaziyatli, muammoli, rasmi, jadvali topshiriqlar bilan uzviylashtirish lozim. Yuqorida taklif etilgan metodlar orasida hozirda eng ahamiyatliaridan biri – bu "Intellekt xarita" metodidir.

Kimyo darslarining samaradorligini oshirishda innovatsion usullardan foydalanish muammosi xorijiy va yurtimiz pedagoglari tomonidan juda keng o'rganilgan bo'lib, shu yo'nalishda turlicha yutuqlarga erishilgan. SHu bilan birga, shu kungacha yaratilgan metodlar va texnologiyalarni zamon talabiga moslashtirish uchun ularni biroz o'zgartirish, takomillashtirish lozim. Bunda o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlari va kreativ fikrlash jarayonini rivojlantirishga urg'u berilsa, maqsadga muvofiq bo'lar edi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Omonov H.T., Xattaboev M.B. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: (Iqtisod - Moliya), 2016 – 200 b.
2. Pak M.S., Bondarenko D.K. Didakticheskiy material v obuchenii ximii.- Sankt-Peterburg:(Osipova), 2013 – 45 b.
3. Kuzurman V.A., Zadorojniy I.V. Metodika prepodovaniya ximii.- Vladimir:(VLDU),2017 – 88 b.
4. Seirbhis Tacaiochta, Dara Leibseal. Using Graphic Organisers in Teaching and learning. (Castello Print Navan), SLSS 2008. 64 p.
5. Teaching Chemistry – A Studybook A Practical Guide and Textbook for Student Teachers, Teacher Trainees and Teachers 2013.1page 34
6. O‘X.Muxamedov, M.H.Usmonboeva, S.S.Rustamov “Ta‘limni tashkil etishda zamonaviy interfaol metodlar” o‘quv uslubiy tavsiya Toshkent 2016, 45 bet

